

AKTUALIZACIJA MENADŽMENTA KVALITETA U KONTEKSTU ISLAMSKE EDUKACIJE

Sažetak

U ovom radu, autor posvećuje pažnju aktualizaciji menadžmenta kvaliteta u islamskoj edukaciji. Strateško promišljanje u razrednom menadžmentu zasigurno unapređuje kvalitet odgojno obrazovnog rada. U segmentu islamske pedagogije, značajno mjesto zauzima teorija sistema i njena primjena na menadžment kvaliteta u islamskoj edukaciji. Strategija u edukaciji, uključujući teoriju sistema, doprinjet će, ako Bog da, uspostavljanju sistema menadžmenta kvaliteta u obrazovanju, zasnovanog na konceptu "cjelovitog upravljanja kvalitetom" (Total Quality Management -TQM) Ključne riječi: razredni menadžment, strategija edukacije, duhovni edukator, teorija sistema, profil islamskog edukatora, ishodi učenja, skokoviti menadžment, globalan čas, čeka- lista samoevaluacije, cjelovito upravljanje kvalitetom.

Nihad SALIHOVIĆ

Kada je u pitanju vjersko obrazovanje u BiH, svaki intelektualac koji se bavi tom oblašću, primjetit će odsustvo vizije. Da li se radi o nedostatku vizije i konkretizaciji njene misije na svim nivoima obrazovanja, pitanje je kojim se trebaju baviti ljudi koji su referirani za to. U ovom radu, želimo aktualizirati pitanje menadžmenta u kontekstu islamske edukacije, a napose razredni menadžment, od čega ponajviše zavisi kvalitet usluga koje pružaju vjeroučitelji svojim učenicima.

NUŽNOST PRIMJENE NOVE OBRAZOVNE MATRICE

U novije vrijeme, shodno novim potrebama učenika i razvojem nastavne tehnologije, nužno je fokusirati pažnju na razredni menadžment i organizaciju nastave koja će zadovoljiti učeničke potrebe.

S obzirom da se opseg znanja svakodnevno širi, nastavnici su obavezni da se kontinuirano usavršavaju u savremenim tokovima odgoja i obrazovanja. Činjenica je da se broj informacija svake dvije godine duplo poveća. Pored toga, pretpostavka je da će se broj zanimanja za trideset godina povećati za četrdeset do pedeset novih struka.

Ovi podaci bi svakog prosvjetnog radnika trebali mobilizirati, i potaknuti ga da kontinuirano razvija radni kvalitet.

Nastava je živ proces, ali i izuzetno kompleksan. Pored stručne osposobljenosti vjeroučitelja, napose njegovih metodičkih izražajnih mogućnosti, on bi trebao da dolazi na nastavu psihološki spreman i sa dubokim uvjerenjem da ga Bog prati i da meleki bilježe njegov rad. Ako je vođen islamskom sviješću da se njegov svaki nepromišljen potez precizno registrira, tada će on zasigurno, ako je educiran, strateški promišljati o metodičkoj kreaciji nastavnih aktivnosti.

Živimo u vremenu u kome postoji tendencija prevazilaženja *Herbartove pedagogije* robovanja normi i šablonu. Sve se više stavlja akcenat na razumijevanje učeničkih potreba, izboru sadržaja u nastavi, globalnim časovima, otkrivajućim metodama, uključivanju učenika u istraživačke aktivnosti i drugo. Ako uzmemo u obzir da je nastavnik po definiciji visoko moralna osoba, važno je zaključiti da je moral nužan preduvjet kvalitetnog nastavnika.

Sam moral, nastavniku daje kvalitet. Čak je bolja varijanta da nastavnik bude moralan a manje stručan, nego stručan a nemoralan. Naravno ovo su krajnosti. Najbolja varijanta podrazumijeva i moralnost ali i stručnu osposobljenost nastavnika.

ISLAMSKA EDUKACIJA U TEORIJI SISTEMA

Educirati znači formirati nekoga sa određenim svjetonazorom. Da li je moguće moralno oblikovati svoga učenika bez vjeroučitelja koji je ovladao menadžmentom kvaliteta u metodici vjerske nastave? Ovo je svakako problemsko pitanje koje zahtjeva šire objašnjenje elemenata teorije sistema vjerske edukacije.

Teorija sistema ima svoje elemente. Ti elementi su: ulaz, transformacija, izlaz, povratna informacija, otvorenost i zatvorenost.¹

a) Ulaz

Naime, ulaz u teoriji sistema primjenjenih na educiranje u vjeri su vjeroučitelji u vertikalni sistem islamske zajednice, kao i odgajaničnici kojima se upućuju odgojne poruke.

Vjeroučitelj bi trebao ulaziti u učionicu sa novim metodama, oplemenjenim pristupom učenicima, definisanim ishodom učenja za dotični čas ali i sa svješću da Allah Uzvišeni daje uspjeh.

“A da bi vjeroučitelj usadio odgoj i oplemenjenu informaciju u učenika, onda taj učenik, treba da posjeduje odgovarajući odgoj prema nastavniku, znanju i prema predmetu kojeg uči.”²

b) Transformacija

Transformacija podrazumijeva stalno preispitivanje vjeroučitelja i njegove nastavne prakse. U tom kontekstu, jedna izreka kaže: Procijenite sebe, prije nego budete procijenjeni. Jedan od vidova preispitivanja i poboljšanja kvaliteta svoga rada jeste ček lista- samoevaluacije nastavnog sata.

Transformacija odgajatelja, napose u vjerskom odgoju, implicira i transformaciju učeničkih ponašanja i njihovog odnosa prema vjeri. Ček listu samoevaluacije vidjeti u prilogu.

c) Izlaz

Jedna od sastavnih dijelova sistema jeste i izlaz. Ovaj izraz se može dovesti u primjeren kontekst sa islamskim edukativnim radom. Izlaz u teoriji sistema predstavljaju učenici koji bi trebali da u društvu budu prepoznati po pozitivnom modelu ponašanja.

¹ Hadžiahmetović, Z. (2009). Savremeni korporativni menadžment. Sarajevo: Centar za napredne studije

² Al-Attas, M. (2010). Obrazovna filozofija i praksa. Sarajevo. Tugra. Al-Attas je prvi islamski mislilac koji je pisao o islamizaciji znanja.

d) Povratna informacija

Kvalitet duhovnog menadžera je povezan za zadovoljstvom učenika i njihovih roditelja.

Ponekada jednostrani posmatrači negativno ponašanje učenika pripisuju isključivo vjeronauci. Naravno, ovakva tumačenja su krajnje tendenciozna i nedobronamjerna, ali i kontradiktorna ukoliko ih prezentira osoba koja se bavi edukacijom. Sa aspekta nastave, iako je kompletan predmet islamske edukacije u funkciji odgoja, ipak ona ne bi trebala biti ništa odgojitija od ostalih predmeta iz školskog kurikulumu. Pozitivnu povratnu informaciju islamskog edukatora, u mекtebu ili školi, osigurat će alternativna domaća zadaća.

Odabir zadatka u mjestu za stjecanje znanja, kao što su škola, mекteb ili drugi edukativni mediji, direktno se uklapa u preferirani učenički stil učenja.³ Imajući u vidu norme pri razumijevanju učenika, tj. da je odgajnik kao nijedan drugi odgajnik, alternativni tip zadatka će obezbjediti prilagodljivost obrazovnog dobra vrsti inteligencije koju posjeduje učenik. Ovakav stil rada u kome se strogo vodi računa o potrebama učenika i njihovim sklonostima, zasigurno će obezbjediti pozitivnu povratnu informaciju na širem nivou.

e) Otvorenost

Islamska edukacija nije samo zatvorena u zidove mекtebske ili školske učionice, već ona ima širu ulogu. Krajnje odmjeran pristup, edukatoru će, uz Božiju pomoć, obezbjediti uspjeh u učionici, radnom mjestu, okruženju ili u drugim medijima islamskog edukativnog rada. Praktična dimenzija islamske edukacije, ogleda se uključivanjem vjeroučitelja u socijalni život.

Uputno je spomenuti aktivnosti Udruženja vjeroučitelja tuzlanskog kantona, koji su se uključili u novogodišnju humanitarnu akciju. Aktivnosti humane naravi je moguće sprovesti u svim prazničnim danima.

Lijepo bi bilo u tim danima sklopiti dogovor sa direktorima marketa, te postaviti pored dotičnih radnji korpe sa transparentnim plakatima humanitarnih aktivnosti.

Prikupljene namirnice učenici bi podjelili ugroženim kategorijama stanovništva te tako osjetili radost drugog. Ovakve vrste humanih akcija jačaju autoritet islamskog edukatora, ali i same institucije islamske edukacije. Sve nabrojano nas navodi na uvjerenje da se islamska edukacija ne ostvaruje samo kroz puko teoretisanje, već da ima i vezu sa životom.

f) Zatvorenost

Zatvorenost sistema islamske edukacije podrazumijeva mehanizam zaštite spolja. Naime, evidentni su dugogodišnji napadi zlih duhova na predmet islamske vjeronauke. Postavlja se pitanje, da li vjeroučitelji daju doprinos tim nasrtajima sa odloženošću efekata islamskog edukativnog rada? Svakako da bi trebalo tome posvetiti više pažnje.

Pravilan profil vjerskog edukatora zasigurno čini sistem islamske edukacije jačim.

Duhovni profil menadžera kvaliteta u islamskoj edukaciji ogleda se u sljedećem:

- temeljito pripremanje za nastavu shodno najsavremenijim tokovima odgoja i obrazovanja (evaluacija, samo-evaluacija, minimiziranje frontalnog oblika rada, pripremanje za inkluzivnu nastavu, maksimalna uključenost učenika u nastavu i dr.)

- implementacija skokovitog menadžmenta u islamskoj edukaciji. To podrazumijeva kombinaciju što više nastavnih metoda.

- osposobljenost metodologijom pisanja, napose u edukativnim časopisima poput *Muallima*, *Didaktičkih putokaza*, *Prosvjetnog lista* i dr.

- voditi računa o vlastitoj pojavnj dimenziji. Oblačenje treba biti u skladu sa etičkim kodeksom i osjetljivosti o ličnoj higijeni.

- davati prednost kulturi slušanja u odnosu na kulturu govora. Naprijed je navedeno da su učitelji vjere izloženi opasnosti nepovjerenja, a pretjerivanje prilikom komunikacije u javnom diskursu, može dovesti do raskoraka između riječi i dijela.

- ne pokazivati pred učenicima ili radnim kolegama materijalistička stremljenja. S obzirom da su dobro edukovani učitelji vjere najčešći modeli identifikacije, ta činjenica ih može dovesti u opasnost odgajanja sebičnosti kod učenika.

- voditi računa o omiljenim stilovima učenja učenika te približavanja vjerskih sadržaja prepoznatoj vrsti inteligencije.

- poseban akcenat u radu staviti na demokratsku pedagogiju poticaja i pohvale sa minimiziranjem kritike na račun učenika. Potrebno je pokazivati ljubaznost kod osuđivanja učeničkog negativnog ponašanja. Ljubaznom osudom štitimo dostojanstvo učenika negativnog ponašanja, a samom tom metodom se edukuju i drugi učenici.

³ Bratanić, M. (1990). Mikropedagogija. Zagreb: Zagreb centar. Prema autoricinom mišljenju, u funkciji boljeg prihvatanja nastavnih sadržaja, potrebno je obrazovno dobro, u sklopu pozitivnog edukativnog medija, prilagoditi stilu učenja kojem učenik daje prednost. ⁴

- jedna od najvećih opasnosti vjeroučitelja je sumnja u učenike.

Ukoliko vjeroučitelj nema povjerenja svojim učenicima, tada ih on smatra podređenim. Sumnja je prepreka usmjerenja učeničkog ponašanja u pravom smjeru.

Izgradnja dotičnog profila, zasigurno jača biser koji se zove islamska vjeronauka. Kada bi svaki učitelj vjere implementirao stavke dotičnog profila, uz Božiju pomoć, islamska edukacija bi zadobila na sistematičnosti.

ULOGA STRATEGIJE U ISLAMSKOJ EDUKACIJI

Strategija je termin koji ima porijeklo u vojnoj nauci. Grčka riječ *strategos* znači vojskovođa. Ona uvijek prati stalne promjene, psihološke prednosti, pripreme unaprijed, iznenađenja, ulijevanje energije i dr. Kasnije se taj pojam prenio u sve druge nauke.

Po definiciji, strategija je put ostvarivanja obično dugoročnih ciljeva.⁴

Postoje razne vrste strategije, kao što su: strategija u odnosu na smanjenje troškova, strategija u odnosu na nekog drugog, vojna strategija i dr. Mi ćemo zadržati našu pažnju na strategiji u odnosu na islamsku edukaciju sa posebnim akcentom na upravljanje kvalitetom u islamskom edukativnom radu.

ODREDNICE STRATEGIJE

- analiza stanja
- formulacija strategije
- implementacija strategije
- kontrola strategije
- procjena strategije

a) analiza stanja

Zbog odsustva vizije u islamskom svijetu, pa i u BiH, islamski edukativni rad na nivou obrazovnog sistema BiH, nije na zadovoljavajućem nivou. Takav status islamskom obrazovanju je priskrbljen zbog nedostatka izučavnja menadžmenta kao konceptualnog znanja. Pored toga, još uvijek VPS Rijaseta nije donijela ispravan cijeli Pravilnik Vjeroučitelja islamske edukacije u školama. Očekujemo, ako Bog da, u narednom periodu konačan Pravilnik koji će bez samovoljnih izmjena biti usvojen u svim kantonalnim ministarstvima obrazovanja u BiH. Nažalost, ni islamski fakulteti u BiH nisu dovoljno efikasni u pružanju najadekvatnijih usluga studentima. Sve navedeno nas navodi na zaključak da su odloženi efekti islamske edukacije.

b) formulacija strategije

Potrebno je postojanje vizije o prevazilaženju postojećih problema, u VPS- u, islamskim fakultetima u BiH ali i ponajviše u glavama svakog vjeroučitelja ponaosob. Nakon vizije, predvidjeti vrijeme do kojeg će se konkretizirati ta vizija.

c) implementacija strategije

“Kada se izvrše temeljite pripreme za primjenu zamišljenih ciljeva: kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih, slijedi njihova implementacija”⁵

d) kontrola strategije

Potrebno je redovno vršiti provjeravanje ispravnosti strategije, kao i način njene implementacije. “Monitoring strategije će uz Božiju pomoć dati adekvatne rezultate”⁶

e) procjena strategije

Nakon ostvarenih ciljeva, pravi se analiza, koji su dijelovi strategije uspješni, a koji nisu. Nakon toga se evaluira sama strategija i izvlače se iscrpne pouke i poruke iz nje.

Za unapređenje islamskog edukativnog rada, nisu potrebna stoljeća, već nekoliko godina.

Uz iskreno nastojanje, jasnu viziju, i preciznu strategiju uvjereni smo da će se, s Božijom pomoći, ojačati kvalitet odgojno obrazovnog rada.

4 Hadžiahmetović, Z. (2009). Savremeni korporativni menadžment. Sarajevo: Centar za napredne studije. Odrednice strategije su također preuzete iz ove knjige.⁷

5 Gaston, M. (1989). Uvod u edukacijske znanosti. Zagreb: Školske novine

6 Louise, S. (1996). Mijenjajmo naše škole. Zagreb: Educa. Prema njegovom mišljenju, nema upravljanja bez kontrole a samim tim ni bez kontrole strategije.

Prilog:**ČEK – LISTA SAMOEVALUACIJA NASTAVNOG SATA**

PRIMJERAK SAMOEVALUACIJE

1. Planiranje nastavnog sata i postavljanje ciljeva.

Pred svaki nastavni sat pravim pripremu u makroartikulacionom obliku.

U zadnje vrijeme sve više definiram ishode učenja te težim cilju koji planiram ostvariti

2. Pripremanje materijala potrebnog za nastavu.

Pored udžbenika, u nastavnom procesu koristim i druge izvore informacija. Najčešći izvori su: internet, literatura iz mikropedagogije kao i druga literatura koja se koristi u islamskoj edukaciji.

3. Razumljivost i primjerenost tumačenja i uputa dobi učenika.

Ulažem maksimalne napore u funkciji približavanja nastavnih sadržaja uzrasnoj dobi učenika. Posebno mlađem uzrastu ističem Božiju milost, a uzrastu od šestog do osmog razreda i Božiju kaznu predviđenu za nepokorne Bogu.

4. Postavljanje pitanja i korištenje različitih vrsta pitanja.

Veoma često u nastavnom procesu se služim pitanjima. Dotična pitanja su kratka i upućena u jasnoj formi. Nerijetko koristim i problemska pitanja.

5. Služenje raznovrsnim nastavnim aktivnostima.

U funkciji utvrđivanja gradiva, nerijetko se koristim kvizom pitanja. Nastavne sadržaje odmah povezujem sa stvarnim životom. Pokušavam da preuzmem ulogu koordinatora nastavnog procesa, a da učenici budu što više uključeni u nastavni proces. U tom kontekstu postizem djelimične rezultate.

6. Primjerenost nastavnog sata učeničkim sposobnostima.

Vrlo često, u kontekstu jednog časa, koristim metode ponavljanja iste nastavne jedinice kako bi utvrdio primjerenost nastavnih sadržaja učeničkim sposobnostima. Velika većina učenika je sposobna da apsorbuje odrađene sadržaje.

7. Održavanje reda u učionici.

Ponekad preveliku pažnju fokusiram na disciplinu, tako da tada zapostavim dio sadržaja koje namjeravam odrađiti. Radna atmosfera je na zadovoljavajućem nivou.

8. Praćenje rada u učionici i pomaganje učenicima koji imaju problema.

Trudim se da napravim uvid u rad učenika u toku nastave. Redovno pružam pomoć učenicima koji teže shvataju.

9. Praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje učeničkih postignuća.

Trudim se da vrednujem učenike na različite načine, a ne samo numerički. U prethodnom periodu mi je nedostajalo kontinuirano numeričko ocjenjivanje. Redovno svaki čas nagradim brojčanom ocjenom bar dva učenika iz svakog razreda pojedinačno.

10. Odnos prema učenicima (poštivanje i razumijevanje).

Odnos nastavnika i učenika je prožet potpunim razumijevanjem. U radu sa učenicima koristim demokratsku pedagogiju poticaja i pohvale. Kažnjavanje bilo koje vrste maksimalno izbjegavam.

11. Stručno znanje o predmetu.

Trudim se da što više ovladane teorije o stručnosti implementiram u nastavnoj praksi.

Summary

الموجز

REALISATION OF QUALITY MANAGEMENT IN THE CONTEXT
OF ISLAMIC EDUCATION

تحقيق إدارة الجودة في سياق التعليم الإسلامي

Nihad Salihovic

نهاد صالحوفيتش

In this article discusses the possibilities of introducing quality management in Islamic education. Strategic view of class management surely enhances the quality of educational work. The theory of systems and its application in quality management in Islamic education represents a significant place in the segment of Islamic pedagogy. The use of strategy in education, including the theory of systems will, InshaAllah, bring about the system of quality management in education that is based on the concept of Total Quality Management-TQM.

Key words: class management, strategy in education, spiritual educator, theory of systems, profile of an Islamic teacher, effects of learning, variable management, global class, checklist of self-evaluation, total quality management.

يرغب الكاتب في هذا العمل أن يثشد الانتباه إلى تحقيق إدارة الجودة في التعليم الإسلامي. إنه من المؤكد أن التفكير الإستراتيجي في إدارة الفصل يحسّن جودة العمل التعليمي والتربوي. تحتل نظرية الأنظمة وتطبيقاتها في التعليم الإسلامي مكانة مهمة في مجال التربية الإسلامية، إن الإستراتيجية في التعليم. بما فيها نظرية الأنظمة. سوف تساهم إن شاء الله في إنشاء نظام إدارة الجودة في "التعليم قائم على فكرة " إدارة الجودة الشاملة الكلمات الرئيسية: إدارة الفصل، الإستراتيجية في التعليم، المعلم الديني، نظرية الأنظمة، سمات المعلم الديني، نتائج الدراسة، الإدارة المتدرجة، الحصة الشاملة، قائمة اختبار التقييم الذاتي، إدارة الجودة الشاملة.